

NAZWY POKREWIEŃSTWA

OJ CZYSTY – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

Stryj, wuj, wujek, stryjenka, ciocia, ciotka... Stryj - wiadomo, ale czy wuj to brat mamy, ciotka siostra mamy, wuj brat mamy, a wujek to mąż ciotki? Niegdyś mogliśmy osobnym mianem określić niemal każdego członka bliższej i dalszej rodziny, do dziś zachowało się tylko kilkanaście określeń stopni pokrewieństwa i powinowactwa. Podstawowe, najważniejsze dla nas, określenia pokrewieństwa w linii prostej zachowały niezmienną znaczenie: matka, ojciec, córka, syn. Ale już określenie babka, dziś używane częściej w postaci babcia (a dawniej też: baba) miało kiedyś szersze znaczenie 'matka, ciotka, lub stryjenka matki lub ojca'. Dziad nie zmienił znaczenia - to 'ojciec matki lub ojca', a w szerszym znaczeniu także 'przodek' (zdrobienie 'dziadek' pozbawione jest znaczenia szerszego). Każde z tych określeń mogło być uzupełnione dodatkowym, np. wujeczny dziadek to 'wuj ojca lub matki', dziad po kądzieli 'ojciec, wuj albo stryj matki'. Stryj to brat ojca, stryjenka zaś to żona stryja. Wuj (albo wujek, a regionalnie także: wujo lub wujko, pieśczośliwie: wujcio) to dawniej tylko brat matki lub mąż ciotki, z czasem znaczenie rozszerzyło się na: dowolny dalszy krewny ze strony matki (oczywiście tylko krewny płci męskiej), a współcześnie tym mianem określamy w zasadzie każdego krewnego z pokolenia rodziców (i ze strony matki, i ze strony ojca, łącznie ze stryjem). Ciotka (albo ciocia, a pieśczośliwie: cioteczka, ciotuchna, ciotulka, ciotunia, ciotusia - jak widać, musieliśmy bardzo kochać nasze ciocie, skoro utworzyliśmy tyle spieszczeń) to siostra lub kuzynka matki lub ojca. Wśród stopni powinowactwa niezmienną znaczenie zachowały mąż i żona (choć zmiana obyczajowości i powszechne akceptowanie związków nieformalnych zaowocowały powstaniem określeń - pozornie sprzecznych wewnątrz - 'nieślubny mąż', 'nieślubna żona', które zostały utworzone na wzór istniejących żartobliwie pleonastycznych 'ślubny mąż', 'ślubna żona'), a także zięć i synowa. Słowa teść i teściowa dawniej odnosiły się tylko do ojca i matki żony, z czasem znaczenie rozszerzyło się i dziś tym mianem określamy rodziców każdego z małżonków. Rodzice męża określani byli mianem świekier i świekra. Współcześnie słowa te w zasadzie wyszły już z użycia.